

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΟΥ ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ

Ὁ τρόπος τῆς παραγωγῆς
τῆς ὑλικῆς ζωῆς, καθορίζει
γενικῶς, τὸν βαθμὸν τῆς ἀνα-
πτύξεως τῆς κοινωνικῆς, πολι-
τικῆς καὶ διανοητικῆς ζωῆς.

ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ

I

ΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΑΙ

Πρὸ ἡμίσεως περίπου αἰῶνος, ὁ Μάρξ ἐπρότεινε μίαν νέαν μέθοδον ἑρμηνείας τῆς ἱστορίας, τὴν ὁποίαν αὐτὸς καὶ ὁ Ἔγκελς εἶχον ἐφαρμόσει εἰς τὰς μελέτας των. Καὶ εἶναι εὐνόητον, ὅτι οἱ ἱστορικοί, οἱ κοινωνιολόγοι καὶ οἱ φιλόσοφοι, ἀγνοοῦν τὴν μέθοδον αὐτήν, φοβούμενοι μήπως ὁ κομμουνιστὴς αὐτὸς σκεπτικιστῆς διαφθείρῃ τὴν ἀθωότητά των, καὶ τοὺς φέρῃ εἰς σημεῖον νὰ χάσουν τὴν εὐνοίαν τῆς μπουρζουαζίας. Εἶναι περίεργον ὅμως τὸ ὅτι καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ σοσιαλισταί, διστάζουν νὰ τὴν χρησιμοποιήσουν, ἐκ φόβου, ἴσως, ὅτι θὰ κατέληγαν εἰς συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐκουρέλιαζαν τὰς ἀστικὰς ἀντιλήψεις, εἰς τὰς ὁποίας, χωρὶς κἄν νὰ τὸ ὑποπτεύωνται, εἶναι στενώτατα προσκεκολλημένοι. Ἀντὶ νὰ τὴν δοκιμάσουν, διὰ νὰ τὴν κρίνουν μετὰ τὴν χρησιμοποίησίν της, προτιμοῦν νὰ συζητοῦν τὴν ἀξίαν της, αὐτὴν καθ' ἑαυτήν, καὶ νὰ τῆς ἀνακαλύπτουν πάμπολλα ἐλαττώματα. «Παραγνωρίζει—λέγουν—τὸ ἰδανικὸν καὶ τὸν ρόλον του, ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ἀληθειῶν καὶ τῶν αἰωνίων δογμάτων, ἀδιαφορεῖ διὰ τὸ ἄτομον καὶ τὸν ρόλον του, καταλήγει

εἰς μίαν οἰκονομικὴν μοιρολατρείαν, ἢ ὁποῖα ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον κάθε ἐπιθυμίαν νὰ δράσῃ κλπ.» Τί θὰ ἐσκέπτοντο οἱ συνάδελφοι αὐτοὶ δι' ἓνα ξυλουργόν, ὃ ὁποῖος, ἀντὶ νὰ ἐργάζεται μὲ τὰ σφυριά του, τὰ πριόνια του καὶ τὰ ἐργαλεῖα, τὰ ὅποια ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν του, θὰ προσεπάθει νὰ τὰ κατηγορήσῃ; Καί, καθὼς δὲν ὑπάρχει κανένα ἐργαλεῖον τέλειον, θὰ ἔχανε τὸν καιρὸν του μὲ τὸ νὰ τὰ κρίνῃ. Ἡ κριτικὴ δὲν παύει νὰ εἶναι ματαία, διὰ νὰ καταστῇ ὠφέλιμος ἢ μὴ μετὰ τὸ πείραμα, τὸ ὁποῖον, καλλίτερον καὶ τῶν μᾶλλον λεπτεπιλέπτων συλλογισμῶν, κάμνει αἰσθητὰς τὰς ἀτελείας καὶ διδάσκει τὰ μέσα διορθώσεώς των. Ὁ ἄνθρωπος ἐχρησιμοποίησε κατὰ πρῶτον τὰ χονδροειδῆ λίθινα ἐργαλεῖα, καὶ ἡ χρῆσις των μόνη τοῦ ἐδίδαξε νὰ τὰ τροποποιήσῃ πλέον ἢ ἑκατοντάκις, δημιουργῶν τύπους, οἱ ὅποιοι διέφεραν μεταξύ των καὶ κατὰ τὴν πρώτην ὕλην, καὶ κατὰ τὸ βάρος καὶ τὴν μορφήν.

Ὁ Λεύκιππος καὶ ὁ μαθητὴς του Δημόκριτος, πέντε αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ, εἰσήγαγον τὴν θεωρίαν τοῦ ἀτόμου, διὰ νὰ ἐννοήσουν τὴν σύστασιν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ὕλης, καὶ ἐπὶ δύο χιλιάδας ἔτη καὶ πλέον οἱ φιλόσοφοι, ἀντὶ νὰ σκέπτονται νὰ προστρέξουν εἰς τὸ πείραμα, διὰ νὰ ἐπαληθεύσουν τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἀτόμου, συνεζήτησαν δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἄτομον, διὰ τὸ πλήρες τῆς ὕλης, τῆς ἀπείρου συνεχοῦς, διὰ τὸ κενὸν καὶ τὸ ἀσυνεχὲς κλπ. Καὶ μόλις κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὁ Dalton, ἐχρησιμοποίησε τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Δημοκρίτου, διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὰς χημικὰς ἐνώσεις. Τὸ ἄτομον, τὸ ὁποῖον παρέμεινε ἀχρησιμοποίητον ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους, κατέστη εἰς τὰς χεῖρας τῶν χημικῶν «ἐν ἓκ τῶν μᾶλλον ἰσχυρῶν μέσων ἐρεῦνης, τὸ ὁποῖον ἠδυνήθη νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα». Ἴδου ὅμως, ὅτι μετὰ τὴν χρῆσιν, τὸ θαυμάσιον αὐτὸ μέσον εὐρέθη ἀτελές, καὶ ὅτι ἡ ραδιενέργεια τῆς ὕλης ὑποχρεώνει τοὺς φυσικοὺς νὰ διαλύουν τὸ ἄτομον, τὸ ἔσχατον αὐτὸ τμήμα τῆς ὕλης, τὸ ἀδιάτμητον, τὸ ἀδιαπέραστον, εἰς μικρότατα μόρια, τῆς αὐτῆς φύσεως, εἰς ὅλα τὰ ἄτομα, φορεῖς ἠλεκτρισμοῦ. Τὰ ἠλεκτρόνια, χιλιάκις μικρότερα ἐνὸς ἀτόμου ὑδρογόνου,

τοῦ μικροτέρου τῶν ἀτόμων, περιστρέφονται μὲ μίαν ἰλιγγιώδη ταχύτητα, περίξ ἑνὸς κεντρικοῦ πυρῆνος, ἀπαράλλακτα ὅπως οἱ πλανῆται ὅλοι, καὶ ἡ Γῆ μετ' αὐτῶν, στρέφονται περίξ τοῦ ἡλίου. Τὸ ἄτομον εὐρέθη, λοιπόν, ὅτι εἶναι μία μικρογραφία τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος, καὶ τὰ στοιχεῖα τῶν γνωστῶν μας σωμάτων δὲν διαφέρουν μεταξύ των ἢ μόνον ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰς περιστροφικὰς κινήσεις τῶν ἠλεκτρονίων των. Αἱ τελευταῖαι ἀνακαλύψεις τῆς ραδιενεργείας, αἱ ὁποῖαι κλονίζουσι τοὺς θεμελιώδεις νόμους τῆς μαθηματικῆς φυσικῆς, ἐξαφανίζουσι τὴν ἀτομικὴν βάσιν τοῦ χημικοῦ οἰκοδομήματος. Δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν μᾶλλον ἀξιωματικόν παράδειγμα, διὰ νὰ ἀποδείξωμεν τὸ ἄγονον τῶν συζητήσεων καὶ τὴν γονιμότητα τοῦ πειράματος. Ἡ δρᾶσις μόνη εἶναι γόνιμος εἰς τὸν ὑλικὸν καὶ διανοητικὸν κόσμον : « Ἐν ἀρχῇ εἶν' ἡ δρᾶσις ».

Ὁ οικονομικὸς ντετερμινισμὸς, εἶναι ἓνα νέον μέσον, τὸ ὁποῖον ὁ Μάρξ ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν σοσιαλιστῶν, διὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ ὀλίγην τάξιν, μέσα εἰς τὴν ἀταξίαν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα οἱ ἱστορικοὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι ἐστάθησαν ἀνίκανοι νὰ τακτοποιήσουν καὶ νὰ ἐξηγήσουν. Αἱ προλήψεις τῆς τάξεώς των καὶ ἡ στενότης τοῦ πνεύματός των, δίδουσι εἰς τοὺς σοσιαλιστάς τὸ μονοπώλιον τοῦ μέσου τούτου. Αὐτοὶ ὅμως, προτοῦ τὸ νηρησιμοποιήσουν, θέλουσι νὰ πεισθοῦν, ὅτι εἶναι ἀπολύτως τέλειον, καὶ ὅτι δύναται νὰ γίνῃ τὸ κλειδί ὅλων τῶν προβλημάτων τῆς ἱστορίας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, δύναται καθ' ὅλον τὸν βίον των νὰ συζητοῦν καὶ νὰ γράφουσι ἀρθρα καὶ συγγράμματα ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ, χωρὶς νὰ προχωρήσουν καθόλου εἰς τὴν μελέτην τοῦ ζητήματος. Οἱ ἐπιστήμονες δὲν εἶναι τόσοσὺν θεοφοβούμενοι : σκέπτονται ὅτι « ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως, εἶναι δευτερευούσης σημασίας τὸ ζήτημα, τοῦ ἂν μία θεωρία ἢ ὑπόθεσις εἶναι ἀπολύτως ὀρθή, ἀρκεῖ ὅτι μᾶς ὀδηγεῖ εἰς συμπεράσματα, συμφωνοῦντα μὲ τὰ γεγονότα » (*).

(*) W. Rucker : « Discours inaugural du Congrès Scientifique de Glasgow de 1901. »

Ἡ ἀλήθεια, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, δὲν εἶναι, ἢ ἡ ὑπόθεσις, ἢ ἡ ὁποία ἐφαρμόζεται καλλίτερον. Συχνὰ ἡ πλάνη εἶναι ὁ συντομώτερος δρόμος πρὸς μίαν ἀνακάλυψιν. Ὁ Χριστόφορος Κολόμβος, ὁρμώμενος ἀπὸ τὸν ἐσφαλμένον ὑπολογισμόν τοῦ Πτολεμαίου, ἐπὶ τοῦ σφαιροειδοῦς τῆς Γῆς, ἀνεκάλυψε τὴν Ἀμερικὴν, ἐνῶ ἐσκέπτετο ὅτι θὰ ἔφθανεν εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας. Ὁ Ντάρβιν, ἐπίσης, ἀνεγνώριζεν, ὅτι ἡ πρώτη ἰδέα τῆς θεωρίας του ἐπὶ τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς, τοῦ ὑπεβλήθη ἀπὸ τὸν ἐσφαλμένον νόμον τοῦ Μάλθου ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ, τὸν ὁποῖον παρεδέχθη μὲ κλειστὰ τὰ μάτια. Οἱ φυσικοὶ δύνανται σήμερον νὰ διακρίνουν ὅτι ἡ ὑπόθεσις τοῦ Δημοκρίτου εἶναι ἀνεπαρκῆς διὰ τὴν κατανόησιν τῶν τελευταίως μελετηθέντων φαινομένων. Τοῦτο ὅμως δὲν τὴν ἤμποδισε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βᾶσις τῆς συγχρόνου χημείας.

Ὁ Μάρξ—πρᾶγμα ποῦ ἐλάχιστα γίνεται ἀντιληπτὸν—δὲν παρουσίασε τὴν μέθοδόν του, τῆς ἱστορικῆς ἐρμηνείας, ὡς ἓνα σῶμα δογμάτων, μὲ ἀξιώματα, θεωρήματα, καὶ πορίσματα. Αὕτη δὲν εἶναι δι' αὐτόν, ἢ ἓνα μέσον ἐρεύνης. Τὴν διατυπώνει εἰς ὕφος ἐπιγραφικὸν καὶ τὴν θέτει ὑπὸ δοκιμασίαν. Δὲν δύναται τις λοιπὸν νὰ τὴν κρίνῃ, ἢ ἀμφισβητῶν τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα δίδει, ἀνασκευάζων, ἐπὶ παραδείγματι, τὴν θεωρίαν του τῆς πάλης τῶν τάξεων. Ἄλλ' ὅμως ἀποφεύγουν νὰ κάμουν κάτι παρόμοιον. Οἱ ἱστορικοὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι τὴν ἐκλαμβάνουν ὡς ἓνα ἀνόσιον δαιμονικὸν ἔργον, ἀκριβῶς διότι ὁδηγεῖ τὸν Μάρξ εἰς τὴν διαπίστωσιν τοῦ ἰσχυροῦ τούτου κινήτρου τῆς ἱστορίας.

II

ΘΕΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΙΔΕΑΛΙΣΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἡ ἱστορία εἶναι ἓνα τοιοῦτον χάος γεγονότων, τὰ ὁποῖα διαφεύγουν τὸν ἔλεγχον τοῦ ἀνθρώπου, προοδεύοντα καὶ ὀπισθοδρομοῦντα, συγκρινόμενα καὶ συγκρουόμενα, διαφαινόμενα καὶ ἐξαφανιζόμενα χωρὶς φανεράν αἰτίαν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς με-